

ELKS info

Nr 2, 24 februari 2023.

Kyrkligt informationsblad
från Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige (ELKS)
Red.: Kyrkoherde Sten Rydh, evluth.se

Fjärde budet och skolproblemen idag

”Hedra din far och din mor.” Så lyder inledningen till det fjärde budet. Detta bud står inte hög i kurs i vårt sekulariserade land. Respekten för lärare i skolan har i hög grad försvunnit. Se citatet i slutet av denna artikel! Enligt Guds ord är inte bara föräldrarna utan också överheten av olika slag inräknad i detta bud. Vi skall enligt Romarbrevets 13:e kapitel förstå att all överhet är insatt av Gud. Vi skall vara tacksamma över att det finns ett kungahus, regering och riksdag, myndigheter, skolor, lärare och föräldrar. Alternativet är upplösning och kaos. Luther skriver i lilla katekesen:

Du ska hedra din far och mor, så att det går dig väl och du får leva länge på jorden. Vad är det? Svar: Vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte föraktar eller förargar våra föräldrar och andra överordnade. Vi ska hålla dem i ära, tjäna, lyda, älska och uppskatta dem.¹

Även vid tiden för reformationen fanns det liksom idag många problem. Det var inte ovanligt att studenter ställde till bråk på ”på stan” och det sägs att många skolor vid reformationstidens början hade en mycket dålig undervisning. Men särskilt Melanchtons många skolreformer bidrog till att utbildningens nivå höjdes på alla nivåer från barnskolan till universiteten. Reformationen gjorde också att moralen förbättrades avsevärt. I hemmen lärde man sig Luthers lilla katekes och utbildningen av lärare prioriterades. Luther betonade också vikten av kvinnlig lärarutbildning och skolor för flickor, vilket inte var vanligt. I skolorna var man noga med att ordning och disciplin skulle råda. Luther kritiserade hur undervisningen gick till på hans tid. I de lägre klasserna var behandlingen ofta hård och rå, och läraren kunde slå barnen många gånger samma dag utan anledning. Luther betonade därför att det man måste ha ett lekfullt och glädjerikt lärande tillsammans med god ordning och disciplin. ”Man måste jollra med barnen innan man kan lära dem”, säger Luther någonstans.

Comenius och Churchill

Detta var också ledstjärnan för de stora reformpedagogerna med *Amos Comenius* i spetsen (1592-1670). Han gjorde språkundervisningen lekfull genom att införa vackra bilder som grund. När man överallt i Europa startade tidigt med latinundervisning (motsvarande vår tids engelska) började man i regel med att plugga grammatik. Först

¹ Lilla katekesen, 1519, första utg., min övers.

när grammatiken och böjningsmönstren behärskades gick man till texterna. Denna metod var seglivad långt in i vår tid. *Winston Churchill* (1874-1965) skriver i sin självbiografi om hur han i sin första latinlektion som liten pojke fick böjningen av ordet *mensa* (bord) i läxa. I *vokativ* (tilltalsform) skulle det heta *mensā* med långt a. ”Men vad betyder det?” frågade Churchill. ”Det skall du inte bry dig om”, blev svaret. ”Lär dig bara orden utantill!” Men Churchill var envis och fick veta att vokativen betyder ”O bord!”. ”Jamen”, sa Churchill. ”Jag talar aldrig till ett bord!” Han fick ändå nobelpris i litteratur (1953)...

Om Churchill hade levt på Comenius tid hade han istället fått se vackra bilder tillsammans med enkla fraser, t.ex. kråkan som kraxar, tuppen som gal, barnen som leker. Så kunde läraren på ett naturligt sätt samtala med barnen om allt möjligt och visa bilder medan språket lärdes in på ett lustfyllt sätt. Latinundervisningen skulle vara en glädje, menade Comenius. Han bok ”Den öppnade språkporten” (*Janua linguarum reserata*) blev en stor framgång och översattes till 12 europeiska språk. Den kom även ut på arabiska i Aleppo i Syrien och i turkisk, persisk och mongolisk översättning.² Den framstående svenska kanslern *Axel Oxenstierna* (1583-1654) uppmärksammade Comenius och lät honom skriva läroböcker för den svenska skolan!

Katekesen i Sverige

I Sverige användes katekesen länge som grundläggande undervisning, både i kyrka och skola. Den äldsta svenska bevarade utgåvan är från 1567. Särskild spridd var ärkebiskop *Svebilus* ortodoxa katekesförklaring som kom 1689 och användes flitigt. Ärkebiskop *Lindbloms* katekes 1810 gav uttryck för upplysningstidens tankar och bibeltroende lutheraner reagerade mot den och bildade fristående lutherska församlingar, trots att detta var förbjudet. Man visste att man måste lyda Gud mer än människor när det gällde Guds ord och den kristna läran. I väckelserörelserna använda man i regel fortfarande Svebilus katekes, som också hade många bibliska exempel. Sedan kom *1878 års katekes* som var bättre än Lindbloms. Men år 1919 förbjöds katekesen i skolundervisningen. *Värner Rydén* var då socialdemokratisk ecklesiastikminister i regeringen Edén (koalition liberaler-soc.dem.). Han verkade starkt för katekesens avskaffande och lyckades med detta. En gammal lärarinna som utbildades på 1920-talet fick lära sig en ramsa: ”Rydén den röda räven, han tog vår katekes. Bibeln tar han även, om tillfälle blott ges”.³

Vid den tiden hade den liberala teologin på allvar fått insteg på universiteten och det socialistiska, kristendomsfientliga inflytandet ökade starkt inom politiken. Luthers katekes ersattes av läroböcker där man istället betonade ”Jesu enkla lära”, vilket i huvudsak var det allmänna kärleksbudet, medan de bibliska dogmerna om synd och nåd, Kristi person och verk, kyrka och sakrament, uppståndelsen och det eviga livet i och med detta inte längre fanns med i skolans undervisning på samma sätt som tidigare. I Dalsland protesterade dock prosten L.M. Engström (1867-1951) och han fick efter en intensiv strid tillåtelse att bevara katekesen inom sitt skolområde under lång tid.

² Schorn-Reinecke, *Pedagogikens historia*, 1895, s. 149.

³ Citat ur Björn Skogar: *Bildning och religion* (2005), citerat hos wikipedia, artikeln Värner Rydén.

Ateismens inflytande

År 1919 betecknar en viktig förändring. Då försvann definitivt det konfessionellt lutherska inflytandet i skolorna och man fick i stället en mera allmän och uttunnad kristendomsundervisning. Men fortfarande var folkkyrkosystemet starkt och religionsfriheten mycket begränsad. Detta ändrades först 1951. Men sekulariseringen gick stadigt framåt inom systemet och på 1960-talet var det dags att avskaffa kristendomsämnet och ersätta det med en allmän religionsundervisning. Denna kom att radikaliseras mer och mer, och blev en slags blandning av allmän orientering om världsreligionerna men också en alltmer ökande kritik av kristendomen och Bibeln som sådan. Detta berodde i hög grad på att ateisten *Stellan Arvidsson* (1902-1997) fick ett avgörande inflytande på skolpolitiken. Om honom heter det: ”Tydligt inspirerad från skolväsendets uppbyggnad, funktion och innehåll i DDR [dåvarande östtyskland] medverkade Arvidsson till den svenska skolpolitikens omläggning till den skola där elevens oberoende skulle ersätta läraren som den högsta auktoriteten i klassrummet, där ’kateder-undervisningen’ skulle upphöra, och där religionen inte längre ha någon plats och skolan övergripande fungera som ett instrument för samhällets sociala omdaning.”⁴

Trots stora protester från kristna inom olika samfund och en jättelik namninsamling för att få behålla kristendomsämnet i skolorna kom sekulariseringen att alltmer öka sitt grepp om skolorna. Citat om namninsamlingen:

”När den socialdemokratiska regeringen 1963 ville ta bort kristendomsämnet i den svenska skolan gjordes en av de i särklass största namninsamlingarna i svensk historia, för att bevara kristendomsämnet i skolan. 2 100 000 personer, i stort sett varannan vuxen, skrev under.”⁵

Men utvecklingen gick ändå obevekligt vidare till den punkt där vi står idag. Det är på många sätt en situation som betecknas av osäkerhet, vilshenhet och undfallenhet.

Kritik mot utvecklingen i skolan

Även om det idag finns många skolor med god undervisning och bra lärare har det länge funnits alarmerande uppgifter om stökiga skolor utan ordning där både elever och lärare far illa. Ett citat från en ledare i en stor dagstidning (*Dagens Nyheter*) visar hur illa det kan vara. Artikelns författare från ledarredaktionen är med rätta kritiska till hur utvecklingen i den svenska skolan har blivit och att man trots många larmrapporter inte på allvar förändrar någonting. Man säger att ”det är fel på systemet”. Det gäller i det här fallet en skola som stängdes på grund av problemen, men det är inte någon engångsföreteelse. Jag citerar ur artikeln och låter den tala för sig själv. Vissa namn är strukna av mig.⁶

⁴ https://sv.wikipedia.org/wiki/Stellan_Arvidson#Skolpolitiker, not 7

⁵ <https://claphaminstitutet.se/politik/behall-kristendomens-sarstallning-i-skolans-religionskunskap/>

⁶ Artikeln är en huvudledare i DN, publicerad 2023-02-19

Ledare: Det är fel på systemet när några stökiga elever kan stänga en hel skola.

En liten grupp elever i ... har länge tillåtits förpesta skoldagarna för klasskompisar och personal. Nu har skolan stängts. Vore det inte bättre att flytta de stökiga eleverna?

Den beskrivs som "en krigszon". Hemgjorda sprängladdningar exploderar på skolan i ... "Det är bränder, ständiga brandlarm, raketer som smälls av inne på skolan, hot, hakkors och rasism", säger en elev till DN. Skoltoaletterna är "uppbrända, sönderslagna eller översvämmade".

En enkät visar att nästan hälften av skolans lärare har blivit påhoppade fysiskt eller trakasserade av elever, mer än hälften har blivit verbalt trakasserade. 70 procent säger sig ha sömnrubbningar, nästan hälften har sjukskrivit sig på grund av stress och 40 procent känner sig otrygga. Lärarna hotas också av elevers vårdnadshavare.

Ungdomar på skolan "har tänt eld på böcker och slängt dem överallt, de drar sönder rören så det är vatten överallt", säger en elev till Aktuellt.

I förra veckan stängdes ...skolan av huvudskyddsombudet. Det tycks inte ha varit en dag för tidigt, men det är ändå ett nederlag. 450 elever har levt i stor otrygghet och fått sin undervisning förstörd. Nu ställs den helt in. På grund av en, enligt uppgift, "liten grupp elever".

Många svenska skolor dras med enorma ordningsproblem.

Kaoset på skolan är inget nytt. Flera gånger har tillsynsmyndigheter pekat på stora problem. År 2021 konstaterade till exempel Skolinspektionen att ...skolans elever inte garanterades "en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero". Ändå har kaoset bara fortsatt.

Många svenska skolor dras med enorma ordningsproblem. I oktober i fjol beskrev DN:s ... sina erfarenheter som rektor i ett utsatt område, en tid av våld, trakasserier och förolämpningar. "Tror du att du ska bestämma här?" sa två aggressiva elever till en lärare. Hon sa upp sig samma dag. ... Inte minst är den stora gruppen skötsamma elever värd att få en trygg vardagsmiljö. Det är dem vi sviker med vår undfallenhet.

Slutkommentar

Idag reagerar fler och fler mot den situation som uppstått i våra skolor. Det är en moralisk indignation som var och en kan förstå. Både elever och lärare behöver lugn och studiero i skolan. Men man skördar idag också vad som såtts under de hundra år som har gått sedan katekesen avskaffades. En målmedveten indoktrinering bort från det kristna inflytandet i vårt land har nu burit sin frukt. Kyrkorna har blivit starkt förändrade genom den liberala teologin och samhället har påverkats mycket starkt av en nedbrytande kritik riktad mot klassiska kristna värderingar.

Man är idag inte bara kritisk mot Bibeln och kristendomen utan också mot andra religioner som håller fast vid tron att det finns en Gud och att vi människor är skyldiga att tro på honom, vörda, frukta och älska honom. I hatet mot religionen används också en förvrängd syn på yttrandefriheten där man menar att det är rätt att t.ex. bränna muslimernas heliga skrift Koranen. Även om vi som kristna ser denna skrift som en falsk skrift är det förskräckligt att behandla människor med en annan trosövertygelse på detta sätt.

I skolorna skall givetvis god ordning och vad man kallar en god ”värdegrund” råda. En sådan grund har vi i tio Guds bud, som är en sammanfattning av den naturliga lagen, vilken också erkänns av människor runtom i världen oberoende av trosövertygelse. För att komma till rätta med de stora problemen i både skola och samhälle hos oss måste denna värdegrund på nytt komma till sin rätt. Lärarna måste respekteras och återfå den naturlig auktoritet som ligger i budet: Hedra din far och din mor. Lärarna är satta som föräldrarnas förlängda arm i skolan. Då måste vi på allt sätt vara rädda om alla de lärare som nu istället hotas av både stökiga elever och en bakvänd rättsordning, där de idag blir anklagade och måste sluta sitt arbete om de vill ha en god ordning i sina klasser.

Djupast sett är problemet själva sekulariseringen. Vårt folk behöver omvändelse och botgöring och ett återvändande till den ende, sanne Guden och hans Son, Jesus Kristus. Bara tron på frälsningen genom Jesu lidande och uppståndelse kan ge en verklig sinnesändring och en förändring där kärleken till både Gud och nästan. Detta kan bara ske genom tron på Bibeln, Guds eget ord.

* * *

Kyrkoherde Sten Rydh
Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige
ELKS
evluth.se
sten.rydh@gmail.com